केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
जैनदर्शनप्राकृतविद्याशाखा
NEP-2020 आधारितः
शास्त्रीकक्षायाः पाठ्यक्रमः

कक्षा	सत्रार्द्धम्	पत्रसङ्केतः	पाठ्यक्रमविवरणम्		क्रेडिट्स	होरा
शास्त्रीप्रथमवर्षम्	प्रथमसत्रार्द्धम्	DSCC1	**जैनदर्शनपरिचयः**			
			पाठ्यग्रन्थः - **भारतीयदर्शन (डॉ. बलदेव उपाध्याय) चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी** **जैनधर्म (पं . कैलाशचन्द्रशास्त्री) जीवराज जैनग्रन्थमाला, सोलापुर**			
			उद्देश्यम् –छात्राः पत्रस्यास्य पठनेन बीजरूपेण जैनपरम्परां ज्ञातुं सक्षमाः भवन्तीति प्रयोजनं ज्ञातव्यमिह।			
			यूनिट I	दर्शनस्य व्युत्पत्तिः स्वरूपञ्च, दर्शनशास्त्रस्य महत्त्वं मर्यादा च, प्रमुखभारतीयदर्शनसम्प्रदायानां सांख्ययोगन्यायवैशेषिक- मीमांसा-वेदान्त-जैन-बौद्ध-चार्वाक नामधेयानां परिचयः।	1	16-20
			यूनिट II	चार्वाकदर्शने तत्त्वमीमांसा - चत्वारि पृथिव्यादिभूतानि, तत्र चैतन्योत्पत्तिधारणा । चार्वाकमते प्रमाणविचाराः प्रत्यक्षमेव प्रमाणम्, प्रत्यक्षेतरप्रमाणाभावे युक्तिः, चार्वाकदर्शनस्य गुणदोषचिन्तनम्।	1	16-20
			यूनिट III	जैनधर्मदर्शनसंस्कृतिमूलकप्रमुखतत्त्वानि, जैनधर्मप्रवर्तकाः चतुर्विंशतितीर्थंकराः, प्रथमतीर्थंकरवृषभनाथस्य अन्तिमतीर्थंकरमहावीरस्य च परिचयः, जैनधर्मस्य प्रागैतिहासिकैतिहासिकपृष्ठभूमिः, त्रिषष्टिशलाकापुरुषाख्यानम्।	1	16-20
			यूनिट IV	इन्द्रभूतिगौतमभद्रबाहुधरसेनपुष्पदन्तभूतबलिगुणधर-कुन्दकुन्द-उमास्वामि-समन्तभद्र-सिद्धसेन-देवनन्दि-पात्रकेसरी-अकलंक-विद्यानन्दि-माणिक्यनन्दि- प्रभाचन्द्र-अनन्तवीर्य-वीरसेन-जिनसेन-वादिराज-निर्युक्तिकारः भद्रबाहु-मल्लवादि- जिनभद्रगणि-हरिभद्र-अभयदेव- हेमचन्द्र-यशोविजयेति प्रमुखजैनाचार्याणां परिचयः।	1	16-20

			योग्यता – 10+2/ प्राक्शास्त्री द्वितीय वर्ष / वरिष्ठोपाध्याय
			शिक्षाप्रविधिः – व्याख्यानविधिः, दण्डान्वयविधिः, खण्डान्वयविधिः, कक्षामूल्याङ्कनविधिः, समूहपरिचर्चाविधिः, शैक्षिकपरिभ्रमणविधिः, दृश्यश्रव्योपकरणप्रयोगविधिः
			सङ्गतिः – पूर्वपठितदर्शनस्य सामान्याध्ययनेन सह अन्तः सम्बन्धः।
			फलितांशः – • जैनदर्शनस्य परिचयो भवति। • जैनदर्शनस्य आधारभूतसिद्धान्तानां ज्ञानं भवति। • जैनदर्शनस्य आचार्यपरम्परायाः सामान्यज्ञानं भवति।
			परीक्षाप्रणाली – सैद्धान्तिकः प्रायोगिकश्च
			मूल्याङ्कनप्रक्रिया – आन्तरिकम् (लिखितः मौखिकश्च), केन्द्रीकृत मूल्याङ्कनम्
			परीक्षायाः माध्यमः – संस्कृतम्
			सहायकग्रन्थाः – 1. भारतीय दर्शन (दत्ता एवं चटर्जी) पुस्तक भण्डार, पटना 2. जैनधर्म और दर्शन- मुनि प्रमाणसागर, शिक्षा भारती प्रकाशन, दिल्ली 3. जैनदर्शने मुक्तिमार्गः- प्रो. एस. के. सिंघई, जैन अनुशीलन केन्द्र, राजस्थान विश्वविद्यालय, जयपुर
			प्रारूपप्रश्नपत्रम् – विश्वविद्यालयस्य नियमानुसारम् खण्ड-(क) अतिलघूत्तरीयाः खण्ड-(ख) लघूत्तरीयाः खण्ड-(ग) दीर्घोत्तरीयाः

कक्षा	सत्रार्द्धम्	पत्रसङ्केतः	पाठ्यक्रमविवरणम्		क्रेडिट्स	होरा
शास्त्रीप्रथमवर्षम्	प्रथमसत्रार्द्धम्	DSCC2	**मोक्षमार्गनिरूपणम्**			
			पाठ्यग्रन्थः - तत्त्वार्थसूत्रम् (आचार्य उमास्वामि) पं. टोडरमल स्मारक ट्रस्ट, जयपुर			
			उद्देश्यम् – छात्राः पत्रस्यास्य सम्यगध्ययनेन लौकिकालौकिकपुरुषार्थेषु मुक्तिपुरुषार्थं यथार्थपरिधौ शिक्षयितुमर्हाः भवन्ति। दुःखविनिवृत्तिः कथं स्यादिति जिज्ञासायां मुक्तिमार्गं सकारणं ज्ञातुं शक्नुवन्ति खलु प्रयोजनमिह ज्ञातव्यम्।			
			यूनिट I	जैनाभिमतमोक्षस्वरूपम्, तत्प्राप्त्युपायो मोक्षमार्गः, रत्नत्रयधर्मस्य मोक्षमार्गत्वम्, रत्नत्रयाणां सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्राणां समेकीभावेनैव मोक्षमार्गः तदधिकारिणश्च ।	1	16-20
			यूनिट II	रत्नत्रयेषु सम्यग्दर्शनम् तद्भेदविचारश्च, तत्त्वार्थविवेचना- जीवाऽजीवाऽस्रवबंधसंवरनिर्जरामोक्षतत्त्वाधिगमः । सम्यग्दर्शनस्य प्रादुर्भवतिः औपशमिकक्षायोपशमिकक्षायिकभेदश्च । सरागवीतरागसम्यग्दर्शनयोः अवधारणा ।	1	16-20
			यूनिट III	रत्नत्रयेषु सम्यग्ज्ञानं, पञ्चसम्यग्ज्ञानानि, मतिश्रुतावधिमनः पर्ययकेवलज्ञानानां स्वरूपभेदादिविवेचनम्, सम्यग्ज्ञानस्य नयप्रमाणनिरूपणा ।	1	16-20
			यूनिट IV	रत्नत्रयेषु सम्यक्चारित्रविवेचना, व्रतस्य लक्षणं भेदश्च । व्रताचरणनिरूपणम् ।	1	16-20
			योग्यता – 10+2/ प्राक्शास्त्री द्वितीय वर्ष / वरिष्ठोपाध्याय			
			शिक्षाप्रविधिः – व्याख्यानविधिः, दण्डान्वयविधिः, खण्डान्वयविधिः, कक्षामूल्याङ्कनविधिः, समूहपरिचर्चाविधिः, शैक्षिकपरिभ्रमणविधिः, दृश्यश्रव्योपकरणप्रयोगविधिः			
			सङ्गतिः – भारतीयदर्शनान्तर्गते जैनदर्शने मोक्षमार्गस्य स्वरूपज्ञानेन सह अन्तः सम्बन्धः।			
			फलितांशः – • जैनदर्शनस्य परिचयो भवति। • जैनदर्शने मोक्षमार्गस्य ज्ञानं भवति। • जैनदर्शनस्य तत्त्वमीमांसायाः ज्ञानं भवति। • जैनदर्शनस्य आचारमीमांसायाः ज्ञानं भवति।			
			परीक्षाप्रणाली – सैद्धान्तिकः प्रायोगिकश्च			

			मूल्याङ्कनप्रक्रिया – आन्तरिकम् (लिखितः मौखिकश्च), केन्द्रीकृत मूल्याङ्कनम्
			परीक्षायाः माध्यमः – संस्कृतम्
			सहायकग्रन्थाः – 1. रत्नकरण्डश्रावकाचारः (समन्तभद्रः) वीतराग विज्ञान प्रकाशन, अजमेर 2. जैनदर्शने मुक्तिमार्गः (प्रो. एस. के. सिंघई) जैन अनुशीलन केन्द्र, राजस्थान विश्वविद्यालय, जयपुर
			प्रारूपप्रश्नपत्रम् – विश्वविद्यालयस्य नियमानुसारम् खण्ड-(क) अतिलघूत्तरीयाः खण्ड-(ख) लघूत्तरीयाः खण्ड-(ग) दीर्घोत्तरीयाः